

Вивчення філософії – це дотик до її вікової мудрості

Етапи розвитку філософії

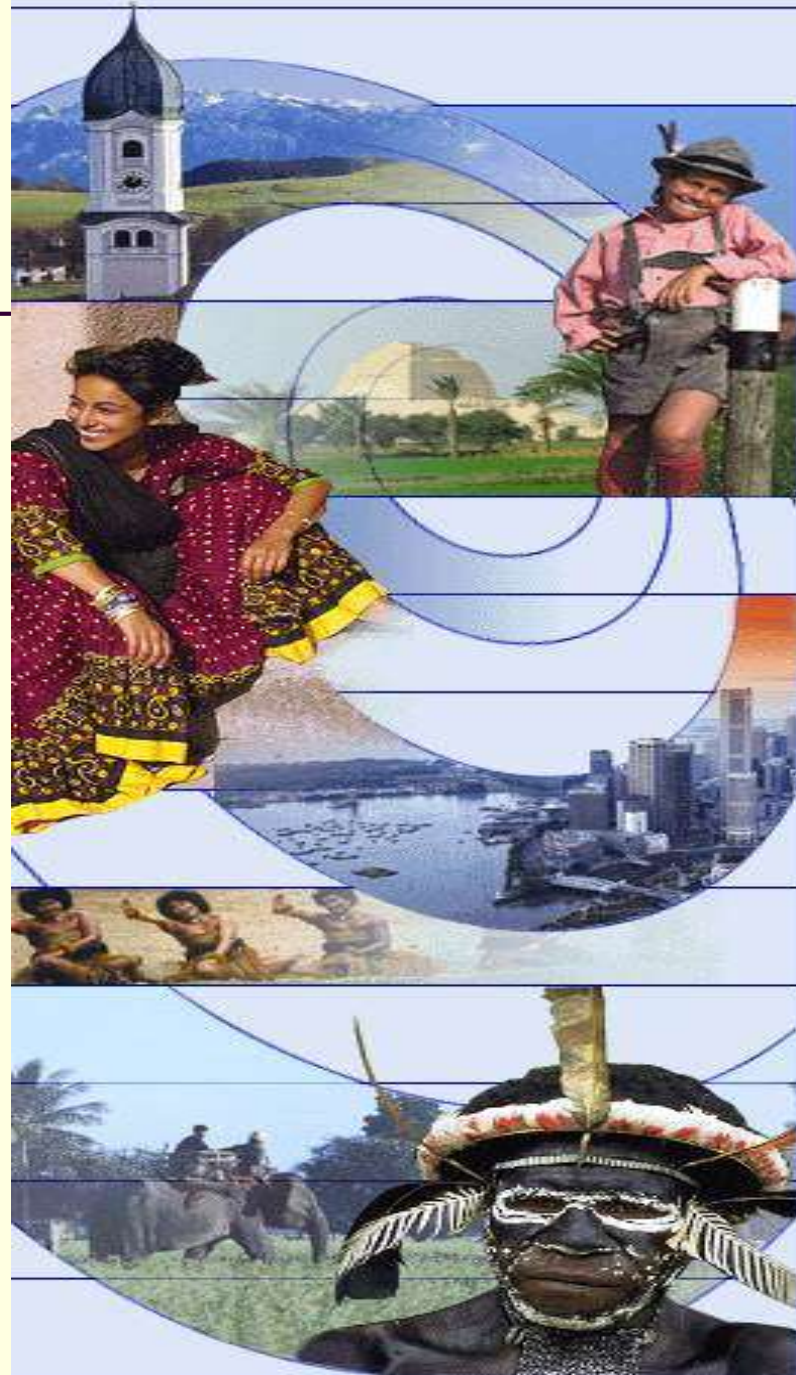
- філософія Стародавнього світу (VI ст. до н. е.- V ст. н. е.);
- середньовічна філософія (V-XV ст.);
- філософія епохи Відродження (XV-XVI ст.);
- філософія Нового часу (XVII-XIX ст.)
- сучасна філософія (XX - початок XXI ст.)

Тема 2. Лекція 2. Розвиток сучасної філософії

1. Філософія Нового часу (XVII-XIX ст.)
- 2 Сучасна філософія (XX - початок XXI ст.)

*Лектор: старший викладач
кафедри філософії НТУ "ХПІ"
Міщенко Віктор Іванович*

Новий час – етап становлення та розвитку капіталізму

Наука Нового времени

Сформулировал основы современного научного метода

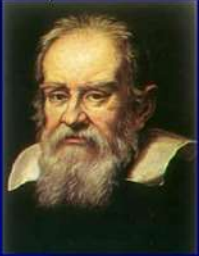
Заложил основы классической механики

Сконструировал в 1609 г. телескоп и сделал ряд астрономических открытий: четыре спутника Юпитера, горы на Луне, пятна на Солнце, вращение Солнца вокруг оси, фазы Венеры, кольцо Сатурна

установил, что Млечный Путь состоит из большого количества отдельных звезд

Сконструировал микроскоп, барометр

...

Галилео Галилей
1564 – 1642

- Філософія Нового часу охоплює три століття:
- 17 ст. – суперництво, діалог раціоналізму та емпіризму
- 18 ст. – епоха Просвітництва
- 19 ст. – німецька класична філософія

Наука Нового времени

Френсис Бэкон (основоположник эмпиризма)
(1561 – 1626) г. Лондон

Основные достижения

1. Индуктивная методология научного исследования «Новый Органон».
2. Афоризм «Знание – сила»
3. Источники (идолы) человеческих ошибок.

Опыт – это то, что получаешь, не получив того, что хотел.

Галилео Галилей (1564 – 1642)
г. Пиза (Италия)

Основные достижения

1. Телескоп. Астрономические открытия. Горы на Луне, 4-е спутника Юпитера.
2. Трактат «Механика» о падении тел и колебаниях маятника.
3. Движение тела по параболе (1-я задача динамики).
4. Понятия движения «по инерции».
5. Термометр, чертежный циркуль, гидровесы.

MyShared

Суперечливий характер XVII ст.

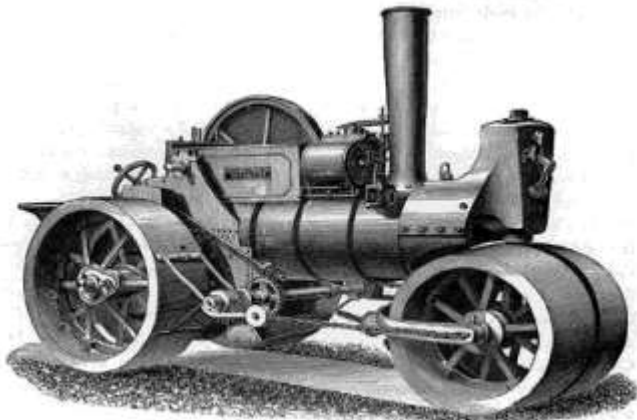

- з одного боку – розвиток абсолютизму, терору інквізиції, багатогодинний робочий день, важкі умови праці, повстання, боротьба за найкращі умови життя
- з іншого – розвиток індустрії, освіти, науки

Технічні відкриття

парова турбіна Дж. Бранка,
підводний човен
Дребелема,
мікрометр Гаскойна,
маятниковий годинник
Гюйгенса,
арифмометр Паскаля,
телескоп-рефлектор
Ньютона,
обчислювальна машинка
Лейбніца

Steam Road Roller, Aviaty & Pathe.

Наукові відкриття Нового часу

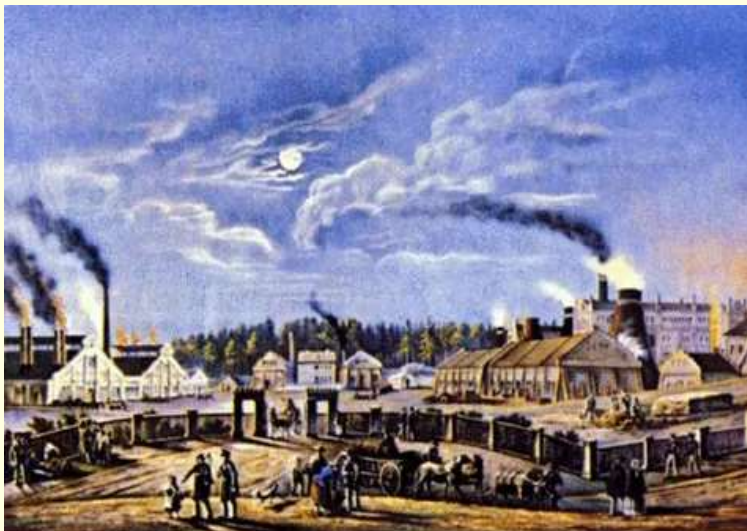

- теорія магнітних явищ Гілберта,
- явище резонансу, закон вільного падіння і астрономічні відкриття Галілея,
- закон заломлення світла Снеліуса,
- закони гідравліки Паскаля,
- закон всесвітнього тяжіння Ньютона

Філософія Нового часу

- Бурхливий розвиток індустрії викликав потребу у розвитку прикладного знання
- Виникла необхідність розвитку мислення, розвитку інтелекту людини

Раціоналізм

слід покладатися на розвиток розуму, пізнання речей залежить від інтелекту

Емпіризм

Необхідне живе споглядання, аналіз результатів експерименту, спиратися на мислення “здорового глузду”: опору на факти та ясну, чітку і зрозумілу логіку

НОВИЙ ЧАС

РАЦІОНАЛІЗМ

- Рене Декарт
- Готфрід Лейбніц
- Бенедикт Спіноза

ЕМПІРИЗМ

- Френсіс Бекон
- Джон Локк
- Томас Гоббс
- Джорж Берклі
- Девід Юм

Френсіс Бекон (1561-1626)

«Знання – сила»

Світлоносне та плодоносне
знання

Образ "павука", «мурашки»
і "бджоли" в пізнанні

Вчення про перешкоди
(ідолах) пізнання :

Ідоли печери – спотворення
індивідуального розуму

ідоли роду - властиві усім людям

Ідоли площі (ринку) - що виникають
в спілкуванні

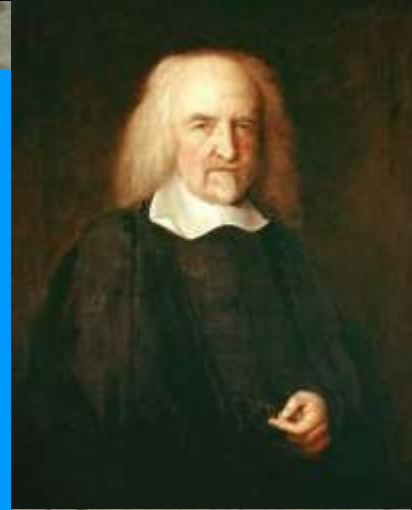
Ідоли театру – виникають
внаслідок беззастережній вірі
в авторитети

"Новий органон"

З метою розвитку прикладного знання, Ф.Бекон розробляє індуктивний метод, згідно з яким отримання загальних положень, загального знання про світ здійснюється шляхом руху думки від часткового до загального, від досвіду - до закону

ТОЗАСА ГОООО

- метод пізнання - це об'єднання індукції і дедукції; синтез і аналіз;
- знання починається з відчуття і ніколи не виходить за межі доступних відчуття реалій;
- в суспільстві, як і в природі, - «війна всіх проти всіх»;
- різноманіття природи є механічний рух матеріальних тіл.
- Людина - складний механізм

ДЖОН ЛОКК

**СВІДОМІСТЬ НОВОНАРОДЖЕНОГО
ЛЮДИНИ - ЧИСТА ДОШКА, НА
ЯКІЙ ЖИТТЯ СТАВИТЬ СВОЇ ЗНАКИ**

Сенсуалізм: в нашому інтелекті немає нічого, чого не було б раніше в наших почуттях.

Протистояти цьому світу ми можемо тільки глибоко пізнавши його.

Читання дає нам тільки матеріал для роздумів, а засвоюємо ми прочитане тільки під час обдумування його.

всі знання ґрунтуються на досвіді.

Сенсуалізм Джона Локка

+	-
Об'єктивність пізнання	Пізнання– пасивне відбиття
Відповідальність вихователя, суспільства за соціалізацію особистості	Виховання - механічний вплив

Джордж Берклі

- **суб'єктивний ідеаліст;**
- **всі речі - комбінації наших відчуттів;**
- все існуюче - не більше, ніж мої відчуття;
- соліпсизм - існує тільки Я а все інше - результат сприйняття цього Я (Бог - вища сприймає початок).

Девід Юм

- скептицизм;
- маємо справу тільки з нашими відчуттями, а що лежить за ними, - нам ніколи відоме не буде;
- чи існує зовнішній світ як джерело наших відчуттів, - цього довести ми не можемо. Але ми не можемо довести, що зовнішній світ і не існує.

■ Девід Юм: ідеї

- Ніщо не вільне так, як думка людини.
- Схильність до радості і надії - істинне щастя; схильність до побоювання і меланхолії - справжнє нещастя.
- Морок осоружний розуму не менше, ніж зору; ніщо не може доставити нам такої насолоди, як можливість перетворити морок на світло, яких би праць це не коштувало.
- Коли увесь світ засуджує нас, обмовляє нас, ми не повинні гніватися, а швидше розглянути, чи немає в засудженнях цих якоїсь основи.

Рене Декарт (Картезіус)

**«Думаю, отже,
існую»**

**(Абстрактне мислення
відрізняє людину від усього
живого, критичне
світосприймання -
людський спосіб буття:
поки я сумніваюся, я живу).**

Дедукція. Розум. Оптимізм.

- Досвідні дані про речі часто бувають помилковими, **дедукція** ж, або чисте виведення одного із іншого, ніколи не може бути здійснена розумом неправильно , навіть розумом вкрай нерозсудливим
- Розум — це запальне скло, яке спричиняє займання, та саме зостається холодним.
- Щоб удосконалити розум, потрібно більше розмірковувати, ніж зачувати.
- Надія — це прагнення душі переконати себе в тому, що бажання здійсниться... Страх же є схильність душі переконувати себе в тому, що бажання не здійсниться.

РАЦІОНАЛІЗМ ДЕКАРТА МИСЛЕННЯ, ЯК КРИТЕРІЙ БУТТЯ

- Немає жодної речі, яка б була такою, якою нам уявляється... Але я звернув увагу на те, що в цей самий час, коли я схилився до думки про ілюзорність усього на світі, було необхідно, щоб я Arial (Основной текст) сам, міркуючи в такий спосіб, дійсно існував. І зазначаючи, що істина «**Думаю, отже, існую**» настільки тверда і безсумнівна, що навіть найбільш навіжені припущення скептиків не можуть її похитнути, я дійшов висновку, що можу без побоювань прийняти її за **перший принцип** шуканої мною філософії.

- **Основний метод пізнання - дедукція (дотримання від загального до окремого)**

- **Логіка пізнання:**
 - * **Розпочинати з простого і очевидного;**
 - * **Здійснювати повні огляди;**
 - * **Зберігати безперервність ланцюга висновків;**
 - * **Уникати поспішності і зацікавленості.**

- **Злі вчинки - наслідок відсутності розуму. Помилки - гріх, висловлювання суджень про те, де розум не має в розпорядженні ясного і виразного знання. Необхідно сумніватися у всьому; безперечний тільки акт сумніву.**

- **Принцип індивідуальної достовірності знання: на істину швидше наштовхнеться окрема людина, чим цілий народ.**

Бенедикт Спіноза

- Пантеїзм ототожнення Бога з природою;
- Чуттєве пізнання поверхнєве, істинне знання дає розум, інтуїція;
- Світ - математична система, який може бути досягнутий геометричним способом;
- - В необхідності зовнішня свобода перетворюється на внутрішню

РАЦІОНАЛІЗМ СПІНОЗИ

- *Посилання на авторитет не є аргументом.*
- *Розуміння - початок згоди.*
- Якщо ви хочете, щоб життя посміхалося вам, подаруйте йому спочатку свій гарний настрій.
- Незнання - не доказ. Невігластво - не аргумент.
- Як тільки ви уявите, що не в змозі виконати певну справу, з цього моменту її здійснення стає для вас неможливим.

Готфрід Лейбніц

- Панлогізм: все розвиток - діяльність світового розуму;
- **«Немає нічого в розумі, чого б не було в почуттях, крім самого розуму» (відповідь Дж. Локку);**
- Світ, як величезна математична система доступний конструювання людського розуму;
- Монадологія. Саморефлексія, як критерій людського.

Монадологія

- **Неподільні монади складають суть усієї природи, вони нематеріальні, кожна подібна самотійної, відокремленої Всесвіту.**
- **Сутність монади становить діяльність сприйняття і прагнення**
- **Монада IV рівня називається душею, в ній є почуття і здатність до самосвідомості (рефлексії), душа, що має розум, називається духом**
- **Бог - абсолютно свідома монада.**

Готфрід Лейбніц. Ідеї.

- **Ми створені, щоб мислити. Немає необхідності, щоб ми жили, але необхідно, щоб ми мислили.**
- Ми тим вільніше, чим більше поступаємо згідно розуму, і тим більше поневолені, чим більше піддаємося пристрастям.
- Якби геометрія так само суперечила нашим пристрастям і інтересам, як моральність, то ми б так само сперечалися проти неї і порушували її усупереч усім доказам.

Філософія (18 ст.) Просвітництва

Розвиток гуманістичних ідей
Відродження

Критика феодалізму и релігії

Формування ліберальних цінностей
свободи, рівності та братерства

Філософія епохи Просвітництва (18 ст.)

- Вольтер Франсуа Марі Аруэ : ідея рівності людей перед законом

- Гельвеций Клод Адріан "Про людину, його розумові здібності і виховання"

- Гольбах Поль Анри : роль соціального середовища в розвитку особистості

- Дидро Дени 35-ти т. Словник розвитку наук, мистецтв і ремесел

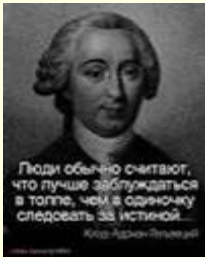
- Руссо Жан-Жак : ідея гармонії людини з природою

Вольтер Франсуа Марі Аруэ

Зробив гуманістичний висновок про **рівність** усіх перед законом

- **Соціальний оптимізм:** «Дивитися в майбутнє краще, ніж мріяти про минуле».
- Головне — ладнати сам зі собою.
- Необхідність **рефлексії** мислення: «Люди мало роздумують; вони читають недбало, думають поспішно і приймають думки, як приймають монету, бо вона в обігу».
- **Паціфізм:** «Війна є лихо та злочин, що укладає в собі всі лиха і всі злочини».

Гельвеций Клод Адриан

- Глибокі ідеї схожі на ті чисті води, прозорість яких затемнена їх же глибиною
- Знання деяких принципів легко компенсує незнання деяких фактів.
- Знання небагато чого суттєвого звільняє від знання багатьох частковостей
- Люди не народжуються, а стають тими, хто вони є.
- Щастя людей полягає в тому, щоб любити робити те, що вони повинні робити.

Руссо Жан-Жак

- **Люди, будьте людьми! Це ваш перший обов'язок.**
- Тисячі шляхів ведуть до помилки, але лише один — до істини.
- Самий вірний засіб завоювати любов інших — подарувати їм свою любов
- Жити - це не означає дихати, це означає діяти.
- Час - рушійний образ нерухомої вічності

Григорій Саввич Сковорода

(1722 - 1794)

- **Макрокосм -мир природи (світобудову підпорядковується природним законам);**
- **Мікрокосм - людина;**
- **Світ символів - образи, що втілюють якусь ідею (найвищої таємницею символу має слово; Біблія - досконалий образ світу символів)**
- **ідея "серця" людини - "думайте серцем" (кордоцентризм);**
- **ідея "нерівного рівності" (всі люди рівні перед Богом, але всі різні);**
- **ідея спорідненості людини (у кожної людини своя душа, пізнавши її можна обрати собі заняття і життєвий шлях.**

*Памфіл
Данілович
Юркевич*

(1827-1874)

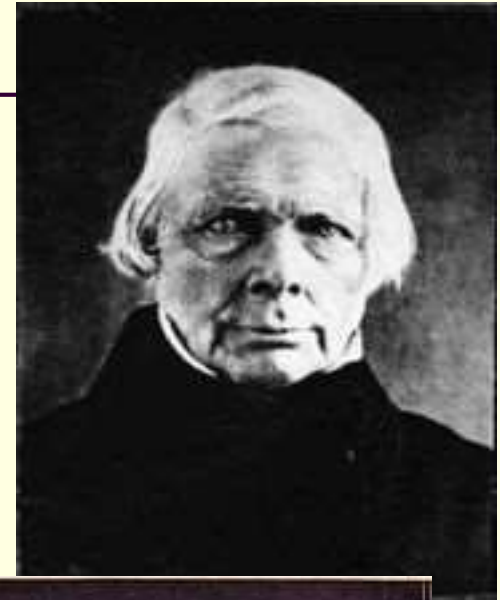
• розвиває християнське вчення про серце як найглибшій основі людської істоти і духовно-моральному джерелі діяльності;

• виступає проти ідеї самозаконченності розуму;

• знання народжується в результаті діяльності душі, пов'язане з її цілісним настроєм, духовно-моральним прагненням,

• тільки проникнувши в серце, знання може бути засвоєно

Німецька класична філософія

Лишь две вещи
приводят меня в
восхищение: звёздное
небо над головой и
моральный закон
внутри нас.

Иммануил
Кант

"Дети должны
воспитываться не для
настоящего, а для
будущего, возможно,
лучшего состояния рода
человеческого."

Иммануил Кант

И. Кант:

- **Культура** — то, что служит благу людей, вне гуманизма и духовности нет истинной культуры.
- **Цивилизация** — «технический» тип культуры.

Один, глядя в лужу, видит
в ней грязь, а другой —
отражающиеся в ней звёзды

Иммануил Кант

Імануїл Кант (1724 - 1804)

- Теорія виникнення світу з газо-пилоподібної туманності
- Теорія вічного миру, проект, планетарного життєво-практичного єднання людей, моральність політики
- Активність суб'єкта в пізнанні

Імануїл Кант (1724 - 1804)

- Пізнання не є дублюванням реальності, а є діяльністю зі створення інтелектуальних засобів взаємодії зі світом.
- Активність людини, його творчість - умова ефективного пізнання.
- Розуміння і осмислення - важливий етап пізнання

Скептіцизм Канта

**пізнання можливе
тільки на рівні явища**
◦ **("речі для нас")**

«Річ у собі» -
непізнавана сутність

Висновки Канта

«Критика чистого розуму» (1781). Людині в пізнанні подані не суті речей, а уявлення про них, суть речей непізнавана. Роль суб'єкта велика: в пізнанні відбувається взаємодія нового знання з апріорним.

«Критика практичного розуму» (1788). У практичному пізнанні слід керуватися принципом категоричного імперативу.

«Критика здатності судження» (1790). Людині дана здатність естетичного сприйняття світу.

Категоричний імператив

**«Роби так, щоб
максима твоєї
волі могла
стати
принципом
загального
благоденства»**

Май мужність користуватися
власним розумом.

Тільки за допомогою освіти може людина
стати людиною.

Тріада І.Канта:

Що я можу знати?

Що я повинен робити?

На що я смію сподіватися?

I. Кант. Про розум та пізнання

- Розум є здатність бачити зв'язок спільного з часткою.
- **Мислити - означає говорити з самим собою, чути самого себе.**
- Думати - це не розвага, а обов'язок.
- Я відчуваю усю спрагу пізнання, неспокійне прагнення тягне мене все вперед і вперед, і кожен успіх на цьому терені дає мені радість.

I. Кант. Про мудрість

- Наука - це організовані знання, мудрість - це організоване життя.
- Наймудріша людина та, кого найбільше дратує втрата часу.
- **Мудрий може змінювати думку; дурень - ніколи.**

Про моральність політики

- Жодна держава не повинна насильно втручатися в політичний устрій і управління іншої держави.
- Жоден мирний договір не повинен вважатися таким, якщо при його укладенні таємно зберігається основа нової війни.
- **Трактат "До вічного миру"** - соціально-філософський проект, планетарного життєво-практичного єднання людей

Іоган Готліб Фіхте (1762 – 1814)

**Закріпив ідею активності
суб'єкта в пізнанні, який
творить світ силою уяви
Центральне поняття -
самосвідомість,**

"Я" як єдина реальність, всемогутня творча сила.

"Я вважає Я"

(Самостворений, самоствердження);

"Я вважає Не-я"

(Творчість всього навколо);

ФРІДРИХ ВІЛЬГЕЛЬМ ШЕЛЛІНГ (1775 – 1854)

Развиток природы е
сходження

духовного
несвідомого початку,
обумовлене
діалектичною єдністю
протилежностей

ГЕОРГ ВІЛЬГЕЛЬМ ФРІДРИХ ГЕГЕЛЬ (1770 – 1831)

Виклав на ідеалістичній основі головні закони і категорії діалектики, за новим методом побудував енциклопедію філософських наук.

Діалектичний метод вимагає розглядати все в русі і розвитку, аналізувати виникнення і розвиток протиріч

Консерватизм філософської системи Гегеля проявився в прагненні дати закінчене знання для всіх епох

Розвиток є боротьба протилежностей

Протиріччя - корінь всякого розвитку Мислення, щоб правильно відобразити розвиток, має бути націлене на пошук протиріч. Протиріччя - це не фатальні помилки розуму, а нормальний шлях пошуку істини

Поняття - творча потужність, початок всякого життя

Розум - першооснова світу, абсолютна ідея, світовий дух. Світ в основі своїй логічний, існує і розвивається за законами, внутрішньо властивими самому мисленню.

Правильно "схопивши" внутрішню логіку розвитку, Гегель абсолютизував автоматизм законів розвитку

Hegel nel suo studio.

Людвіг Фейербах

(1804 – 1872)

**антропологічний
Матеріалізм: людина -
це не тільки біологічна
істота, наділена
мисленням, це відчуває,
духовна істота, здатне
до любові - вищої форми
альтруїзму і гуманізму.**

Філософія ненасильства

- Л. М. Толстой: теорія неопору злу насильством (ні готувати, ні брати участі, ні схвалювати його)
- Розуміння Бога, як усвідомлення людиною в самому себе любові та добра.
- Якщо кожна людина буде себе вдосконалювати, то нові справедливі умови життя виникнуть самі собою

Философія гуманізму

- Ф. М. Достоевський: якщо мета привела до хоч до однієї сльозинки дитини, значить - це аморальна мета
- Людина змушена жити у ворожому і незбагненному для нього світі і порятунком є віра в себе, своє вдосконалення
- Загальне благополуччя досягається загальним вдосконаленням на основі особистого морального вдосконалення.

ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІЗМУ

- Микола Реріх - роль духовності і культури в еволюції світу
- Мати Тереза: «Ви зробили добро, а люди були невдячні. Все одно, робіть добро »
- Арнольд Швейцер - теорія благоговіння перед життям

Тарас Григорович Шевченко

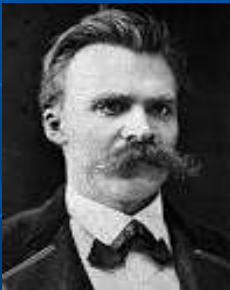

- Людина не повинна миритися з несправедливою соціально-політичною реальністю;
- За новий світ треба боротися;
- Ідеал - царство творчого людського духу;
- Критерієм етичної оцінки людського буття виступає правда;
- Головна цінність - любов до матері і Отчечеству

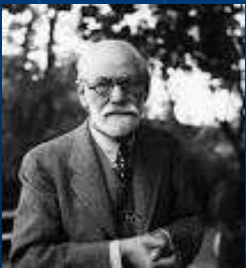
Іраціоналізм

- А. Шопенгауер: світом править безглузда воля, причина страждань - незадоволеність бажань, приборкати які можна аскетизмом, мистецтвом, творчістю.

- Ф. Ніцше: воля - це тяга всього живого до самоствердження, в боротьбі за владу повинен перемогти найсильніший, надлюдина, аристократизм якого заснований на культурі сили і краси (Діоніса і Аполлона).

- З. Фрейд: перебуваючи під тиском заборон і норм надсвідомості, самосвідомість (Его) поступається ірраціональній підсвідомості (Ід, Воно), що включає в себе Ерос і Танатос.

Релігійна філософія Павло Флоренського

- Павло Флоренський - роль символів у створенні культурного коду реальності
- Космос представляє боротьбу двох принципів : хаосу і логосу.
- Логос не просто розум, але і культура, система цінностей, які мають позачасовий характер

Релігійна філософія Володимира Соловйова

- Теорія Всеєдності всіх ожитворєнних елементів буття і духовної тілесності : чиста ідея без тіла безживна, а тіло - грішно і безглуздо.
- Вдосконалення життя - це одухотворення матерії і матеріалізації ідеї. Сенс життя - твердження на землі Правди, перехід до богочеловечеству. На шляху до Правди можлива тимчасова перемога Зла.
- Оскільки Бог єдиний, єдиною має бути церква. Вселенська спільність досяжна лише в межах усього космосу, буде доступна людству через любов.

Релігійна філософія Миколи Бердяєва

- Сенс історії - досягнення світу вільного духу. Свобода - поза часом і первинна до Бога.
- Матеріальний світ об'єктів позбавлений духовності, живе за законами страждання, рабства, зла.
- Творчість протистоїть світу об'єктів, є надбанням свободи і виправданням буття.
- Особа - осереддя усіх духовних і душевних здібностей, екзистенціальний центр зв'язку зі світом творчості і свободи. Її пріоритет – запорука розвитку суспільства (теорія персоналізму).

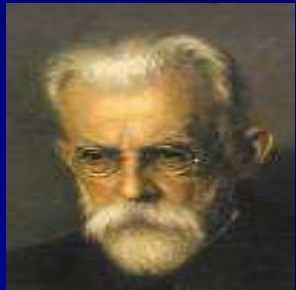
Філософія космізму

- М.Фёдоров: теорія воскресіння

- К.Е. Ціолковський. Теорія космічного спорідненості і великого об'єднання

- В. І. Вернадський: теорія ноосфери (сфери розуму)

- Олександр Чижевський: вплив Сонця на розвиток цивілізації «Земне відлуння сонячних бур», «В ритмі Сонця»

Екзистенціалізм: буття людини у світі абсурду

- Карл Ясперс - пошук людиною своєї індивідуальності
- М. Хайдеггер - зосередженість на майбутньому дає особистості справжнє існування
- Жан Поль Сартр - свобода - це вибір себе самого, відповідальність за своє життя
- Альбер Камю - мужню гідність продовжувати жити всупереч вселенському хаосу і абсурду буття

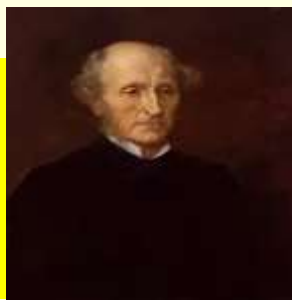
Прагматизм як засіб проектування успішних дій

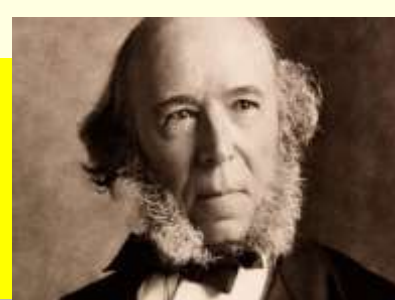
Уільям Джеймс

- Чарльз Пірс: «Прагматична віра - основа подолання сумнівів в умовах неповних знань» (теорія значення).
- Вільям Джеймс: «Воля до віри - основний продуктивний момент діяльності» (теорія «радикального емпіризму»).
- Джон Дьюї: «Істина (корисність) - перехід до менш проблематичною ситуації» (теорія інструменталізму).

Позитивізм

- Огюст Конт, Джон Милль и Герберт Спенсер
- - основний шлях для отримання наукового знання у філософії - емпіричне спостереження;
- - філософія повинна досліджувати лише факти, а не їх причини, "внутрішню суть" навколишнього світу і інші далекі від науки проблеми;
- - філософія повинна звільнитися від ціннісного підходу і від оцінного характеру при дослідженні;

Постпозитивізм

- Томас Кун - теорія парадигмального розвитку науки
- Поль Фейєрабенд - теорія гносеологічного анархізму
- Імре Лакатос - розвиток науки, як безперервний процес висунення і уточнення гіпотез

Проблеми постпозитивізму

- проблема збереження постулатів наукової програми при зіткненні з суперечливими фактами (негативна евристика), яким випробуванням слід піддавати прийняті положення (позитивна евристика) (Лакатос)
- Демаркація наукового та позанаукового знання
- створення нової життєствердної культури, що затверджує повну свободу людини, свободу її творчості

Блез Паскаль

- Уся наша гідність - в здатності мислити. Тільки думка возносить нас, а не простір і час, в якому ми, - ніщо. Постараємося ж мислити гідно - в цьому основа моральності.